

РИСИ РОЗМОВНОГО СИНТАКСИСУ В ЕПІТОЛЯРІЇ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Семенюк Оксана Антонівна
*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника, Україна*

Дослідження приватних епістолярних текстів письменників є надзвичайно важливим для з'ясування багатьох лінгвістичних проблем. Як зразки спонтанного писемного мовлення листи є цінним джерелом вивчення розмовного стилю, а також позанормативних лінгвальних явищ [1]. Сказане стосується й епістолярію Лесі Українки, мовні особливості якого проаналізовані С. Богдан, З. Бичком, К. Ленець, С. Ганжою, О. Красовською, Н. Москаленко, В. Святковцем, Н. Давиденко, В. Покальчуком та ін.

Метою нашої розвідки є виявлення та аналіз рис розмовного синтаксису в листах Лесі Українки. Окремої праці, яка б ґрунтовно і всебічно висвітлювала синтаксичні особливості епістолярію письменниці, в українському мовознавстві немає, хоча дослідження синтаксису листів є цікавим з багатьох причин, зокрема й для вирішення проблеми кваліфікації епістолярію та визначення його місця у системі функціональних стилів, яка досі не розв'язана в українському мовознавстві.

Аналіз мови листів Лесі Українки засвідчує, що під впливом розмовного синтаксису в епістолярії письменниці вживаються семантично і структурно неповні речення, але якщо в усному мовленні їх неповнота компенсується за рахунок широкого позамовного контексту, то в листах вона особливо відчутна і сприймається як певний недогляд у будові: Мені ж тут лучче, ніж у гостиниці, бо тут постійно можу бачити кна-кнугу і обідати нікуди далеко не треба, а тут – таки зараз за порогом... (XI; №31; с. 96)¹; Перечитала я ще раз твого листа уважніше і бачу, що гроші не пізно для К[ривинюка] і тепер (XII; №148; с. 297); ...Квітці я якось нечаянно проговорилась, і то не думала, що він придасть таке

---

¹ Тут і далі римська цифра у дужках указує номер тому, у якому вміщено лист [2, 3, 4, 5], далі подано номер листа і номер сторінки.

значення (XII; №191; с. 368); Хтось когось дуже просить, щоб йому хоч карточку маленьку, чи не дуже сердиться (XII; №236; с. 431); Діло от в чім: пише мені Кльоня (сьогодні отримала), що знов у нього t° здіймалась понад 39°...(XIV; №12; с. 40).

Як і в розмовному мовленні, у листах Лесі Українки широко вживаються вставні конструкції, що, очевидно, пояснюється їх здатністю виражати складну гаму припущень, сумнівів, здогадів, підтверджень, заперечень тощо: Проте сьогодні, здається, прогрес більший: давить тільки в одному місці, а нога вже при ходьбі не болять, може, я, врешті, просто привикла до апарата... (XII; №119; с. 234); Щодо сього відчиту, то, певне, Ви сподівались від нього чогось більшого... (XII; №134; с. 267); ...поети, на жаль, не тільки Святим Духом жити мусять... (XII; №152; с. 306); Я, звісно, написала... (XII; №156; с. 315); Між іншим, мої літературні зарібки можуть мати вплив і на моє пробування в Єгипті... (XIV; №88; с. 175).

В епістолярії часто використовуються вставні конструкції, які служать для привернення чи активізації уваги адресата, сприяють підтриманню контакту з ним: Між іншим говорячи, ще ж і мова у сього Українця шорстка та рогата! (XI; №64; с. 175); ...мені, бачте, хоч короткий лист, аби від Вас (XI; №67; с. 182); Тут, знаєш, усі коні клапають, навіть тії, що возять пиво... (XII; №110; с. 210); Щодо самого характеру Параски, то, даруйте, я не сподівалася від австрійської русинки такої ширості і одваги, з якою змальований і самий тип, і ситуації... (XII; №134; с. 267); а також ті, які вказують на джерело інформації: Шура ...навіть поговорює, що мовляв, писать їй взагалі не варт, до чого воно і т.і... (XII; №138; с. 278); Зрештою, кажуть, з легких далеко легше можна вигнати туберкульоз, ніж з нирок... (XIV; №95; с. 188); Але мені вже обридли тії «розводи», мовляв наш папа, і хотілось би мені поставити діло «на чистоту» (XIV; №133; с. 243). Іноді вставні конструкції із значенням джерела повідомлення вживаються для введення фразем, з допомогою яких образно висловлюється думка адресата, наприклад: Даремне думаєте, що я вже в такому розпачливому моральному стані, в якому ніщо людині не мило, як то кажуть, «і циганські діти не милі» (XI; №79;

с. 210); ... вона належить до того типу людей, що, як то кажуть, «сам б'є, сам кричить»... (XIV; №133; с. 242).

Наближають мову листа до живого спонтанного мовлення і вставлені конструкції. Вони дають змогу авторці епістоли висловлювати доповнення, роз'яснення, зауваження до сказаного тоді, коли будова синтаксичної одиниці вже намічена і здійснюється, наприклад: Гроші (ти пишеш, що вислала) я сподіваюсь получить з другою поштою... (XI; №50; с. 146); ...приїхав дядя Саша (днів три тому назад) і думає пробуть тут до 20 іюля (сам приїхав) (XII; №68; с. 151); Маємо завтра на іншу віллу перебраться (але сього самого хазяїна) бо ся закривається (XIV; №101; с. 198). Наведеним реченням зі вставленнями бракує стрункості і правильності структури, що є характерною рисою розмовного синтаксису.

Серед експресивних синтаксичних конструкцій, властивих розмовному стилю [6], у досліджуваних листах найчастіше трапляються конструкції з частками (дай, знай, було, от, от і, ось, так-таки, де, як, куди, що, це, воно, собі, і, ну і, все-таки, таки, воно і та ін.) і конструкції з вигуками: Я, було, думала тут зайнятись добре і скінчити, нарешті, той нещасливий «Жаль», аж вийшло так, що він і досі лежить нескінчений... (XI; №26; с. 81); Сьогодні от і часу не маю, а все-таки лист вийшов куди довший, ніж я думала (XII; №74; с. 162); Воно ж приємно прийти до бувшого начальства вільними горожанками! (XII; №81; с. 171); Надворі холодно – воно і пора (XII; №89; с. 179); ... як бачите, воно все-таки писання чимало... (XII; №121; с. 236); Приємний мені буде подарунок новорічний – та книжечка моя, бо таки я вже почала було дуже сумніватися в її виході (XIII; №85; с. 167); ...ся, непарадна (променада), краще закрита від всяких вітрів і через те куди тепліша (XIII; №89; с. 173); Ех! Трудно писать, треба скінчити! (XII; №104; с. 201); Ах, краще мовчати про се... (XII; №105; с. 203); Ой, ой, чую, ходять, бігають, зараз прийдуть мене забирати! (XII; №107; с. 206); Ой, бо хтось таки згине через поштові клопоти! (XIII; №144; с. 306); Ей, інвалід таки з мене (XIV; №218; с. 375).

Для будови епістолярних речень, як і для розмовних конструкцій, характерна інверсія – порушення звичного порядку слів і словосполучень,

унаслідок чого виділяються і привертають увагу окремі елементи висловлювань, наприклад: Їй тепер біда сталась – мати єї вмерла... (XI; №33; с. 99); Ще теж мені буде жаль немалий, що не чутиму довго ніякої музики і сама не гратиму, се для мене покута чиста (XI; №38; с. 116); Між куплетами, однак, все ж пропуски потрібні (XI; №71; с. 190); Чи отримала Ліда з Києва ноти українські? (XI; №78; с. 209); Микось виріс, як дуб, захоплюється гонками велосипедними і бродить взагалі занадто багато (XII; №227; с. 414).

Таким чином, для листів Лесі Українки характерні лиси розмовного синтаксису: часте використання вставних і вставлених конструкцій, експресивних конструкцій з частками і вигуками, формально і семантично неповних речень, непрямий порядок слів.

Список використаних джерел:

1. Грещук В. Лінгвістичний аспект листування. Василь Стефаник – художник слова : монографія. Івано-Франківськ, 1996. С. 165–176.
2. Українка Леся. Повне академічне зібрання творів : у 14 т. Луцьк, 2021. Т. 11. 600 с.
3. Українка Леся. Повне академічне зібрання творів : у 14 т. Луцьк, 2021. Т. 12. 608 с.
4. Українка Леся. Повне академічне зібрання творів : у 14 т. Луцьк, 2021. Т. 13. 616 с.
5. Українка Леся. Повне академічне зібрання творів : у 14 т. Луцьк, 2021. Т. 14. 616 с
6. Чабаненко В. Стилїстика експресивних засобів української мови. Запоріжжя, 2002. 351 с.